

Standpunt Oriëntering

(21 april 2016)

In dit standpunt geeft VVS haar positie weer over wat voor haar een sterk oriënteringstraject moet zijn. Voor VVS kan een oriënteringstraject alleen een meerwaarde bieden op voorwaarde dat dit een **geïntegreerde, effectieve en valide invulling** krijgt. VVS doet ook een voorstel voor de concrete uitwerking hiervan en sluit zich aan bij het standpunt van de Vlaamse Scholierenkoepel¹. VVS vraagt om een versterkte invulling door leraren en CLB's en een goede samenwerking tussen beiden, transparante informatievoorziening en de middelen die hierbij horen.

Oriëntatieproeven of ijkingsproeven kunnen, indien ze in hoge mate gevalideerd en betrouwbaar zijn, naast enkele van de bestaande neutrale proeven, deel uitmaken van dit traject. Indien proeven niet voldoende valide en betrouwbaar zijn, kunnen zij een extra **watervaleffect** inhouden en een **beperkende invloed** hebben op studiekeizers. Om deze reden kan VVS deze proeven niet steunen indien niet of onvoldoende voldaan is aan deze voorwaarden.

INHOUD

1. Situering

2. Traject

2.1 Invulling

2.2 Doel

Oriëntatieproeven- een extra watervaleffect?

Financiering

2.3 Begeleiding

Samenwerking tussen de school en het CLB

Goede, transparante info

2.4 Nazorg

3. Conclusie

¹ https://www.scholierenkoepel.be/sites/default/files/wysiwyg/vsk-advies_overgang_secundair_-_hoger_onderwijs_2012.pdf
Standpunt Oriëntering | 21 april 2016 | 1

1. SITUERING

In het Vlaamse regeerakkoord (2014-2019) is er veel aandacht voor de overgang tussen secundair en hoger onderwijs. Omdat onderzoek telkens opnieuw aangeeft dat deze aansluiting moeilijk verloopt en studenten hier vaak onvoorbereid beslissingen (moeten) nemen, wordt er gezocht naar oplossingen om deze overgang vlotter te laten verlopen. Eén oplossing hiervoor ziet de overheid in een betere studie-oriëntering. Ze zien de uitwerking hiervan in het organiseren van **twee verschillende soorten** proeven, waarbij een student eerst een **oriëntatieproef** (of **exploratatieproef**) maakt en vervolgens een **ijkingsproef** (soms nog **niet-bindende toelatingsproef** genoemd). Oriëntatieproeven/exploratieproeven en ijkingsproeven zouden studenten een inzicht geven in hun eigen competenties en de competenties die vereist zijn om aan een opleiding te beginnen. Oriëntatieproeven/exploratieproeven zijn bedoeld om studiekeizers een algemeen idee te geven over hun basiscompetenties voor verdere studies en de eigen interessegebieden. Deze eerste proef zou doorgaan in de laatste graad van het secundair onderwijs. Ijkingsproeven daarentegen proberen een student mee te geven welke competenties nodig zijn binnen een specifiek domein en in hoeverre hij/zij aan deze beantwoordt (bv. binnen de exacte- of sociale wetenschappen).

Minister Crevits deelde in 2015 de planning mee voor de verdere organisatie en uitrol van deze proeven. Voor het eerste testmoment van een oriëntatieproef legde haar kabinet **Pasen 2016** vast. Om deze strakke timing op te volgen stelde de experts commissie, samengesteld door het kabinet, voor om een combinatie te maken van de volgende bestaande tests: SIMON (UGent), LUCI (KU Leuven), LEMO (UA) en Klaar Voor Hoger Onderwijs (Artevelde Hogeschool)². Een oriëntatieproef zou zo verschillende modules rond motivatie, interesses en vaardigheden combineren tot één **instelling neutrale³ proef of oriënteringsplatform**.

2. TRAJECT

VVS wil van meet af aan duidelijk stellen dat zij **tegen de evolutie naar een bindend karakter** is van deze testen. Deze testen mogen dan ook niet na de proefperiode worden gezien als volwaardige ingangspoeven. De student moet ten allen tijde de **kans** blijven hebben om zijn **gewenste studierichting** aan te vatten, onafgezien van diens voorspelde slaagpercentages. VVS pleit er daarom voor dat de anonimiteit van de studiekeizers steeds bewaard blijft.

VVS vraagt dat geen enkele van de geplande proeven de naam 'niet-bindende toegangspoeven' krijgt aangezien dit een inherente tegenstelling betreft en aldus tot verwarring zal leiden. VVS staat er dan ook achter om de proef die vandaag de 'niet-bindende toegangspoeven' wordt genoemd duidelijk de naam '**ijkingsproef**' te geven, aangezien deze naam belichaamt wat de proef beoogt: ijkken of de student al dan niet over de begincompetenties beschikt. Deze naam wordt ook al gebruikt in het huidige onderwijssysteem. Ook over de oriënterende proef, moet steeds op een transparante manier gecommuniceerd worden.

² <https://www.vlaamsparlement.be/commissies/commissievergaderingen/1039805/verslag/1045204>

³ Instellingsneutraal betekent dat niet iedere instelling afzonderlijk een proef zal opstellen, maar dat de instellingen samen één en dezelfde proef opstellen.

2.1 INVULLING

VVS wil graag een voorstel doen voor de concrete invulling van het oriënteringstraject en steunt hiervoor op het **advies van de Vlaamse Scholierenkoepel (VSK) uit 2015 over de beleidsbrief** van minister Crevits. Hierin gaat VSK dieper in op de studiekeuze van het secundair naar het hoger onderwijs⁴. Net als de Vlaamse Scholierenkoepel, ziet VVS mogelijkheden in een oriënteringstraject met als uitgangspunt objectieve studiekeuzers met de hulp van alle betrokken partners een gegronde keuze te laten maken. VVS vindt aansluiting bij het standpunt van de Vlaamse Scholierenkoepel: *“De oriënteringsproef is voor de scholierenkoepel slechts één element van een sterke studiekeuzebegeleiding. Op elke school moet er aandacht zijn voor leren kiezen. Niet af en toe, maar tijdens de hele schoolcarrière van de leerling.”*⁵ Voor VVS kan een oriënteringstraject wel alleen waardevol zijn wanneer aan de profelementen zeer strenge voorwaarden worden opgelegd.

Hierbij is het van groot belang dat leerkrachten goed op de hoogte zijn van wat jongeren nodig zullen hebben in het hoger onderwijs. Professionele begeleiding en ondersteuning is hierbij dan ook van groot belang. VVS wilt hierbij enkele concrete voorbeelden aanhalen. Een voorbeeld van een actie die hierbij kan aansluiten zijn ‘beroepsmomenten’ waarop volwassenen op de scholen komen vertellen over hun gevolgde studietraject en het beroep dat ze nu uitoefenen. Studiekeuzers krijgen met behulp van deze infomomenten een realistischer beeld van studiecarières en de beroepsuitwegen die hieraan verbonden zijn. Ook kan het van belang zijn vanuit de school deel te nemen aan bezoeken momenten aan instellingen voor hoger onderwijs. Hierbij pleit VVS uitdrukkelijk voor een gelijke behandeling van universiteiten, hogescholen en HBO⁵. Een ander voorbeeld is om initiatieven zoals Zuiddag⁶ aan te moedigen, waarbij scholieren voor één dag meelopen met iemand in zijn of haar specifiek werkveld. Naast deze informatiemomenten over het latere beroepsleven is het ook cruciaal dat jongeren m.b.v. onder meer. open lesdagen kennismaken met het hoger onderwijs

In de volgende stappen is het van belang een beeld te krijgen van de **eigen positie ten opzichte van het hogere onderwijslandschap**. Bij deze fase kan VVS de rol van mogelijke proeven aanvaarden, indien ze voorgegaan worden door de reeds besproken stappen en bovendien grondig gekaderd worden. VVS kan echter geen oriënterings- of ijkingsproeven aanvaarden die niet voldoende betrouwbaar en valide zijn en/of een bindend karakter hebben. VVS wil ook benadrukken dat deze proeven vrij moeten zijn van *bias* en geen scheefgetrokken kansen mogen bieden aan groepen (bv. door sociaaleconomische status). Bij een **samenvoeging van verschillende modules** uit diverse instrumenten die factoren meten die meespelen bij een studiekeuze, zoals nu het plan is, is een nieuwe validering nodig van het nieuwe samengestelde instrument.

Naar implementatie toe sluit VVS zich aan bij het standpunt van de Vlaamse Scholieren Koepel over de overgang van het secundair naar het hoger onderwijs⁷. Zo volgt VVS de vraag om meer en duidelijke ondersteuning o.a. door CLB en leraren en een sterker oriënteringstraject met de oriënteringsproef als één mogelijk element hiervan. Voor VVS

⁴ <http://www.scholierenkoepel.be/info/standpunten/beleidsbrief1516>

⁵ https://www.scholierenkoepel.be/sites/default/files/wysiwyg/vsk-advies_overgang_secundair_-_hoger_onderwijs_2012.pdf

⁶ <http://zuiddag.be/work-change-op-donderdag-16-oktober-2014>

⁷ https://www.scholierenkoepel.be/sites/default/files/wysiwyg/vsk-advies_overgang_secundair_-_hoger_onderwijs_2012.pdf

zouden scholen deze proeven, indien ze op een sterke manier ingevuld zijn, ook moeten promoten en aankondigen. Tot slot is het belangrijk om, naast de nazorg van deze proeven, ook **begeleiding** te voorzien bij het maken van de keuze en de verdere identificatie van de scholier met de gekozen studierichting. Een gemotiveerde keuze blijkt immers te leiden tot een hogere motivatie en zo tot een grotere kans op studiesucces⁸. Op deze begeleiding wordt verder in dit standpunt dieper ingegaan.

2.2 DOEL

VVS wil in dit standpunt graag scherpstellen met welk doel een oriënteringstraject georganiseerd zou moeten worden. Voor VVS moet het doel van een oriënteringstraject, waar proeven een klein deel van kunnen uitmaken, erin bestaan om studiekeizers een meer gegronde keuze te helpen maken. Hogere transparantie over de keuzemogelijkheden in het hoger onderwijs moet dan ook de enige motivatie vormen achter de ontwikkeling van een oriënteringstraject.

Voor VVS kan een oriënteringstraject alleen meerwaarde bieden indien deze uit verschillende elementen bestaat die op een dynamische manier de studiekeizer helpen bij zijn/haar oriëntatie. Wanneer het volledige oriënteringstraject echter neerkomt op deze proeven, met onvoldoende inbedding in een uitgebreid geheel van begeleiding, vreest VVS voor een zeer **beperkend en vertekend effect**. VVS gelooft dus niet in de waarde van oriënterings- of ijkingsproeven an sich. Vlaanderen heeft nood aan meer studenten die een geïnformeerde en positieve keuze maken voor de juiste studierichting in het hoger onderwijs. Indien de aangekondigde proeven worden ingezet zonder de juiste begeleiding, kunnen zij echter een **demotiverende impact** hebben op studiekeizers die de gekozen opleiding met succes zouden kunnen volbracht hebben. VVS wil daarom pleiten voor een **investering** in de juiste studiekeuze in plaats van besparingen hierop.

ORIËNTATIEPROEVEN- EEN EXTRA WATERVALEFFECT?

Het Vlaamse secundaire onderwijssysteem wordt vandaag gekenmerkt door goede resultaten, maar ook door een enorme **kloof** tussen jongeren op basis van hun **sociaaleconomische status**. De PISA-resultaten van het OECD uit 2012 gaven aan dat deze ongelijkheid de voorbije jaren nog niet verbeterde en dat België op dit vlak bij de zwaksten van West-Europa hoort⁹. Bij de overgang van het secundair naar het hoger onderwijs speelt deze kloof ook een grote rol. Jongeren met een lagere sociaaleconomische status komen in ons Vlaamse watervalsysteem door een complex geheel van oorzaken vaak vroeg in hun onderwijs carrière terecht in richtingen die niet vanzelfsprekend leiden tot het hoger onderwijs. Hierdoor hebben deze studiekeizers al aan de start van het hoger onderwijs een achterstand in te halen. Dit werkt in vele gevallen demotiverend bij de keuze voor een hogere onderwijs carrière. Door de

⁸ <http://www.ond.vlaanderen.be/obpwo/projecten/2004/0401/eindrapport.pdf>

⁹ http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/pisa-2012-results-excellence-through-equity-volume-ii/equity-in-outcomes_9789264201132-7-en#page12

hiërarchische opbouw van ons secundair onderwijssysteem gaat een deel van het potentieel van onze Vlaamse jongeren zo verloren. Hoewel de hervormingen van het secundair onderwijs een grote impact kunnen hebben op dit watervaleffect, wil VVS graag alvast waarschuwen voor de versterking van dit effect dat de aangekondigde proeven mogelijk kunnen hebben.

Onderzoek toonde reeds aan dat bijvoorbeeld de Vlaamse toelatingsproef voor geneeskunde studenten met een lagere sociaaleconomische status benadeelt omdat ze test op vaardigheden en eigenschappen die zij minder vaak meekregen (op school, in de thuisomgeving en overall daartussen)¹⁰. VVS vreest dan ook dat oriëntatieproeven die niet ingebed zijn in een **sterk oriënteringstraject**, ook wanneer ze niet-bindend zijn, een sterk afradend effect zullen hebben op studiekeizers die een negatief advies krijgen. Bovendien gaf eerder onderzoek ook aan dat adviezen op basis van deze deeltesten, niet altijd terecht gegeven kunnen worden. Elke oriëntatieproef of ijkingsstest kan slechts een kleine proportie van het toekomstig studiesucces verklaren, zodat adviezen **nooit een sluitende voorspelling** kunnen geven over het mogelijke studiesucces van een studiekeizer¹¹. VVS kan dan ook alleen een oriënteringsproef aanvaarden, indien de kwaliteit hiervan in hoge mate aangetoond kan worden. Een **grondige evaluatie van de proeven** is dan ook cruciaal.

VVS ziet ook de **mogelijkheden** dat een sterk oriënteringstraject kan bieden aan alle studenten en heroriënterende studenten om ze een sterke keuze te helpen maken¹². Voor VVS overwegen op dit moment de mogelijke nadelen van de oriënteringsproef echter op de voordelen. VVS zal zich dan ook zeer kritisch opstellen om de kwaliteit en implementatie hiervan op te volgen. Meer nog zal VVS toekijken op de kwaliteit van het volledige traject. VVS kan niet achter een proef staan die wetenschappelijk onvoldoende onderbouwd is en roept de beleidsmakers op om ervoor te zorgen dat dat zeker niet het geval zal zijn. We vragen hen om het bredere oriënteringstraject als hoofddoel te stellen en zich niet te beperken tot enkel de proef.

FINANCIERING

Voor VVS is de financiering een zeer belangrijk element in deze context. De proeven die voor het beleid deel moeten uitmaken van het traject kunnen alleen kwalitatief worden opgebouwd indien hier een realistisch budget aan wordt verbonden. Voor VVS is het van belang dat het kabinet de mogelijke impact van een dergelijke proef niet onderschat. Een oriënteringsproef kan immers zeer veel invloed uitoefenen op de keuzes van jonge mensen, zodat de proef op een sterke wetenschappelijke basis moet kunnen bogen. Om een sterk traject te bekomen, waarin voor het beleid deze proef geïntegreerd moet worden, is het daarom van belang de juiste personen voldoende tijd en middelen te geven om hierin te investeren. Het algemene doel mag dan ook geen besparing inhouden, maar moet een investering zijn. Bovendien benadrukt VVS ook dat het moet gaan om extra middelen voor een nieuw project. De toegewezen middelen van het oriënteringstraject mogen dus niet ten koste gaan van de huidige, reeds krappe, werking van ons onderwijs.

¹⁰ http://socipc1.vub.ac.be/torwebdat/publications/t2014_29.pdf

¹¹ Nauwelaerts, E.; Doumen, S. (2015). Selectie- en oriënteringsproeven doorstaan de toetsing niet, *in* *THEMA*, 2015, 2: p. 18-25

¹² Müller, W. (2014). Educational inequality and social justice: Challenges for career guidance. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 14(1), 21-33. doi: 10.1007/s10775-014-9264-4

2.3 BEGELEIDING

Voor VVS kan een oriënteringstraject alleen succesvol zijn als de verschillende onderdelen hiervan ingebed zijn in een professioneel begeleid geheel. Indien starters en heroriënterende studenten hun studiekeuze laten beïnvloeden door de resultaten van proeven, is het van het grootste belang dat zij deze kunnen kaderen en nuanceren.

Hiertoe dient de secundaire school zelf goed voorbereid te zijn voor dit oriënteringstraject. Leerkrachten worden vandaag al vaak overbevraagd en VVS wil dan ook benadrukken dat tegenover het extra werk voor leerkrachten in een sterk oriënteringstraject **bijscholingen en middelen moeten** staan. VVS wil dan ook graag vragen dat hier voldoende gewicht aan wordt toegekend voor de start van het traject.

Binnen het lerarenteam lijkt het VVS belangrijk dat alle betrokken leraren goed op de hoogte zijn van het Vlaamse hoger onderwijs, zodat zij in eerste instantie correcte informatie kunnen geven aan de studiekeizers. Het lerarenteam kent de studiekeizers van dichtbij, zodat VVS hun advies inhoudelijk versterkt wil zien. Zij kunnen immers, mits de juiste voorbereiding en begeleiding, studiekeizers helpen om een verrijkend oriënteringstraject door te lopen, eventueel geholpen door een mentor.

VVS denkt dat de CLB's vandaag op verschillende vlakken een sterke, waardevolle toevoeging kunnen betekenen in het oriënteringstraject, zowel naar advies als naar informatievoorziening toe. De CLB's zouden de leerkrachten bijvoorbeeld op een regelmatige basis kunnen informeren over het steeds veranderende aanbod aan studierichtingen, alsook de veranderende studievoortgangsmatregelen in het hoger onderwijs.

VVS wil ook graag een versterkte, geïntegreerde samenwerking tussen de school en het CLB verdedigen. Indien aan deze vraag voldaan wordt, en hier ook de benodigde middelen tegenover staan, ziet VVS het belang dat door studiekeizers verbonden wordt met de gegeven adviezen, groeien.

GOEDE, TRANSPARANTE INFO

VVS ondernam in 2015 een grootschalig onderzoek naar een steekproef van studiebrochures voor alle hogescholen en universiteiten in Vlaanderen¹³. Hieruit bleek dat veel **objectieve informatie** zoals studierendement niet wordt weergegeven bij deze informatie. VVS benadrukt dat studiekeizers hierdoor vandaag vaak een studiekeuze maken zonder volledige informatie. De bestaande initiatieven zoals onderwijskiezer.be helpen studiekeizers ook vandaag al, maar VVS wil voor een sterk voorbeeld graag wijzen op het Nederlandse platform Studie in Cijfers. Hier worden studiebijsluiters voorzien voor elke studie in elke instelling die ze aanbiedt, opgebouwd uit verschillende elementen zoals bijvoorbeeld het aantal contacturen, de positie op de arbeidsmarkt of het percentage studenten dat binnen 4 jaar een bachelordiploma haalt. Bovendien laat deze website toe om studies te vergelijken over de verschillende instellingen heen, zodat studenten in één overzicht de instellingsspecifieke cijfers kunnen zien. Ondanks de sterke kanten van onderwijskiezer.be, ontbreekt dit hier voorlopig nog.

¹³ http://www.vvs.ac/sites/default/files/Onderzoek%20studievoorlichting%20VVS_0.pdf

In de huidige plannen zou een oriëntatieproef **instelling overschrijdend** ontworpen en aangeboden worden. VVS staat achter deze eerste stap om studiekeizers op een objectieve manier informatie aan te bieden over de bestaande mogelijkheden in het hoger onderwijs aansluitend bij de interesses en competenties.

VVS ziet in het voorzien van objectieve informatie een belangrijk element voor studiekeizers om tot een sterkere studiekeuze te komen. Deze informatie speelt immers een belangrijke rol bij elke stap van het oriënteringstraject, om de onderwijsomgeving juist in te schatten en zichzelf er op een realistische manier in te plaatsen.

2.4 NAZORG

Voor alle leerlingen is een gesprek waarin de resultaten van de test worden voorgelegd en verklaard noodzakelijk. Leerlingen moeten op die manier de resultaten niet alleen interpreteren, maar krijgen hulp van het CLB. Vooral voor leerlingen waarvan de resultaten ingaan tegen de verwachtingen is een **deskundige begeleiding** cruciaal. Bespreking van vaardigheden en voorkennis kan onderdeel zijn van dit gesprek, met de uitkomsten van de proef als vertrekpunt. Een opvolgend gesprek kan bovendien meer ingaan op de **motivatie** van de leerling om een bepaalde studiekeuze aan te vatten. Dit is namelijk ook een belangrijke factor in het studiesucces in het hoger onderwijs, maar kan moeilijk gemeten worden in een formele proef.

Het is belangrijk om de begeleiders die deze gesprekken voeren voldoende op te leiden. Het oriënteringstraject van leerlingen moet op voldoende **professionele wijze** benaderd worden en hiervoor is een grondige kennis van het hoger onderwijs en alle mogelijkheden in het aanbod noodzakelijk. Hier ziet VVS dan ook een belangrijke taak weggelegd voor het **CLB, opnieuw in samenwerking met de secundaire school**.

3. CONCLUSIE

Voor VVS kan een oriënteringstraject slechts meerwaarde bieden wanneer dit bestaat uit een **dynamisch en geïntegreerd geheel van studiekeuze-elementen**. Wanneer door de overheid uitsluitend oriëntatie- of ijkingsproeven worden ingezet om de studiekeuze te verbeteren, waarschuwt VVS voor een **beperkende impact**. VVS brengt daarom in dit voorstel een mogelijke invulling van dit traject naar voor, bijgestaan door een sterke begeleiding door zowel externe CLB's als de secundaire scholen zelf. Hierin is het cruciaal dat dit traject als enige doel mag hebben om studiekeizers meer transparantie te bieden en zo te leiden tot betere keuzes en democratischer onderwijs. Het traject mag dan ook niet in een besparingscontext worden uitgewerkt. VVS pleit dan ook voor een sterk traject waarbij de studiekeizer tools aangereikt krijgt, maar waarbij de uiteindelijke studiekeuze volledig van de student moet blijven.

Verder wil VVS ook benadrukken dat proeven alleen deel kunnen uitmaken van een sterk oriënteringstraject indien ze in hoge mate **valide en betrouwbaar** kunnen zijn.

4. AANBEVELINGEN

Op basis van de hierboven genoemde conclusie, wil de Vlaamse Vereniging van Studenten de volgende concrete aanbevelingen maken aan de Minister van Onderwijs:

- VVS vraagt de minister werk te maken van een volwaardig oriënteringstraject vanaf het begin van het secundaire onderwijs, alleen oriënterings- of ijkingsproeven zijn niet voldoende.
- VVS vraagt de minister om de instellingen aan te sporen objectieve en waardevolle gegevens te verspreiden zodat studiekezers een geïnformeerde keuze kunnen maken.
- VVS vraagt de minister het informatieplatform onderwijskiezer.be kwalitatief te onderhouden en coördineren en de communicatie naar studenten te blijven verbeteren.
- VVS vraagt de minister om in te zetten op de samenwerking van alle betrokken partners (CLB-leraar; student-leerling; hoger onderwijs instellingen-secundair) om de informering en begeleiding te optimaliseren.
- VVS vraagt de minister met aandrang ervoor te zorgen dat de benodigde middelen voor een sterkere oriëntering worden verdeeld. Oriëntering eist een investering, dit mag geen besparing zijn.